

**درس سوم**

نوشته‌ها از نظر نوع زبان به دو گروه عادی و ادبی تقسیم می‌شوند:

**ویژگی‌های نوشته عادی:** واژه‌ها در معنای حقیقی خود به کار می‌روند. ۲. خیال انگیز نیست و از آرایه‌ها و زیبایی‌های ادبی بهره نمی‌گیرد. ۳. با هدف آگاهی دادن نوشته می‌شود. ۴. دور از اغراق و به واقعیت نزدیک است.

**ویژگی‌های نوشته ادبی:**

- ۱- واژه‌ها در معنایی غیر از معنای اصلی خود به کار می‌برند.
- ۲- خیال انگیز است و از آرایه‌ها و زیبایی‌های ادبی بهره می‌گیرد.
- ۳- علاوه بر آگاهی دادن، احساسات و عواطف خواننده را نیز برمی‌انگیزد.
- ۴- همراه با اغراق است و از مرز واقعیت فراتر می‌رود.

واژه ← گروه ← جمله ← بند ← متن.

از ترکیب یک یا چند واژه گروه واژه (اسمی، فعلی یا قیدی) ساخته می‌شود.

از ترکیب گروه واژه‌ها جمله تولید می‌شود. بند از ترکیب چند جمله ساخته می‌شود. یک متن از ترکیب چند بند تشکیل شده است. مواد و مصالح نوشته واژه یا کلمه است. اگر بخواهیم ساختمان نوشته را بنا کنیم: باید واژگان را خوب بشناسیم و درست به کار ببریم. هر چه انتخاب واژه‌ها سنجیده‌تر و زیباتر باشد، نوشته به همان اندازه پسندیده‌تر خواهد بود. در انتخاب واژگان می‌توان از شیوه‌های زیر استفاده کرد: آوردن کلمات متضاد، استفاده از واژگان مترادف، ایجاد شبکه معنایی، گسترش دادن واژه‌های رایج، کوتاهی جمله‌ها و تنوع فعل‌ها. استفاده از واژگان مترادف نوشته را متنوع‌تر می‌کند.

**درس اول**

ساختمان نوشته دارای چهار بخش است: موضوع، مقدمه (زمینه چینی)، تنه (بدنه)، نتیجه (جمع بندی). گسترش مثل به مفهوم باز آفرینی و افزودن شاخ و برگ به اصل مثل مورد تأکید است. باز نویسی حکایت به معنای بازنویسی آن به زبان ساده و ساده نویسی می‌باشد. تصویر نویسی به مفهوم شرح جزئیات و دقت در نگاه و درک عناصر دیدنی است. رعایت چهار چوب نوشته سبب نظم ذهنی و انسجام نوشته می‌شود. درست نویسی یعنی رعایت هنجارهای نوشتن و آشنایی با کاربرد درست واژگان نوشتار معیار است. برای نظم بخشیدن به ذهن و نوشته روش‌های زیر وجود دارد: طبقه بندی و کوچک کردن موضوع، توجه به ساختار بند (جمله موضوع و جمله‌های تکمیل کننده)، استفاده از طرح سؤال برای شکل بخشیدن به متن نوشته.

به رشته تحریر در آورد ← نوشت حضور به هم رساندن ← حاضر شدند خریداری کردم ← خریدم به منظور ← برای به وسیله ← با

**درس ششم**

به ظرف نوشته‌ها قالب گفته می‌شود. هر گاه موضوعی را برای نوشتن انتخاب کردیم نخست باید قالب آن را مشخص کنیم زیرا هر موضوعی را نمی‌توان در هر قالبی بیان کرد. تعیین قالب در نوشتن به ما کمک می‌کند که نوشته خود را بهتر و آسان‌تر سر و سامان بدهیم. پر کاربردترین قالب‌های نوشتن: نامه غیر رسمی (عاطفی یا دوستانه)، نامه رسمی (اداری یا سازمانی)، خاطره، سفرنامه، زندگی‌نامه، گزارش، داستان، نمایش نامه، فیلم نامه، مقاله، رمان، دل نوشته، شعر و... به کار بردن دو واژه هم معنی در کنار هم «حشو» است.

بر آغاز جذاب، پایانی تأثیر گذار نیز داشته باشد تا بعد از پایان متن، در ذهن خواننده بنشیند و تداوم یابد و او را به تفکر وا دارد. اگر پایان نوشته با موارد زیر همراه باشد، تأثیر گذارتر خواهد بود:

- ۱- پرسش (بهره گیری از پرسش برای واداشتن خواننده به تفکر)
- ۲- شعر (نقل اشعار و ابیات و مثل مرتبط با موضوع نوشته)
- ۳- جمله‌های عاطفی (فضا سازی به کمک احساس و عاطفه)

**جمع بندی نکات نگارشی درس:**

شکل گیری نقشه ذهنی ← اندیشیدن به چگونه آغاز کردن نوشته ← استفاده از روش‌های آغاز نوشته (پرسش، خیر و داستان) ← متن نوشته: استفاده از روش‌های پایان دادن مناسب نوشته (با پرسش، شعر، مثل و جملات عاطفی)

۴- جا به جا کردن حوادث. ۵- به وجود آوردن لطایف و نکات جذاب با کمک بازی با کلمات. ۶- به کار بردن غلط‌های املائی و افعال بی ربط. طنز فقط برای سرگرمی و خندان نیست. هدف از طنز نشان دادن زشتی‌ها و بر جسته سازی ناراستی هاست. خنده طنز خنده‌ای تلخ و دردناک است که باعث سرزنش و تنبیه فرد مورد انتقاد می‌شود. در نوشته رسمی و معیار و غیر طنز به کار بردن هم زمان قیدها و واژه‌هایی که مفهوم شک و تردید (مانند شاید، احتمالاً، ممکن است و ...) و تأکید و قطعیت (مانند حتماً، یقیناً، باید و ...) درست نیست و از چنین کاربردهایی باید پرهیز کرد. گاهی نویسنده برای ایجاد فضای طنز، آگاهانه قیدهای تردید و تأکید را در یک جمله به کار می‌برد که در این صورت نادرست نخواهد بود.

۱) خواندن نوشته با صدای بلند  
 ۲) حذف هم زمان بخش‌های اضافه و پراکنده گویی‌ها  
 ۳) افزودن چیزهایی که از قلم افتاده است.  
 ۴) اصلاح خطاهای املائی  
 ۵) اصلاح لغزش‌های نگارشی  
 ۶) برگرداندن واژگان و عبارات گفتاری به زبان نوشتاری  
 ۷) به کار گیری نشانه‌های نگارشی  
 ۸) پاک نویسی نوشته از آغاز تا انجام

**پر کاربردترین نشانه‌های نگارشی:**

- ۱) نقطه (.) در پایان جمله‌های خبری و امری
- ۲) ویرگول یا درنگ نما (،): میان عبارت‌ها برای مکث و درنگ، میان عبارت‌ها به جای «و او» عطف و پس از منادا.
- ۳) نشانه پرسش (?): در پایان جمله‌های پرسشی
- ۴) دو نقطه (:): قبل از نقل قول
- ۵) سه نقطه (...): برای نشان دادن بخش‌های حذف شده

**درس هشتم**

نویسنده‌ها در دو حالت متفاوت کار می‌کنند:

۱- حالت خلاق ۲- حالت ویرایشی

در حالت خلاق (آفرینش)، نوشتن عبارات نادرست، مزخرف و دیوانه وار مجاز است. در حالت ویرایشی نوشته‌ای که در حالت خلاق نوشته شده بازنویسی و اصلاح می‌شود. نوشتن دو مرحله دارد: مرحله اول مرحله آفرینش یا آزاد نویسی است که در آن به هیچ وجه نباید به مسائل ویرایش فکر کرد و هر چه به ذهنمان می‌رسد، روی کاغذ می‌نویسیم. دو زمان بازبینی نوشته یا پیراسته نویسی که در آن نوشته را غربال می‌کنیم. هنگام بارش فکری و نخستین مرحله نوشتن به مسائل ویرایش (املا، دستور زبان، نقطه گذاری و پاکیزه نویسی) کمتر توجه می‌شود. ویرایش کردن از گام‌های پایانی نوشتن است. **گام‌های هفت گانه نوشتن:**

گفت و گوهای مردم نیز گونه‌ای متن هستند که می‌توانند به زایش و پویایی ذهن ما کمک کنند و بر ژرفایی و گستردگی نوشته بیفزایند. نویسنده برای توسعه دادن و عمیق‌تر کردن نوشته از مطالعات پیشین خود بهره می‌گیرد. نتیجه گیری از متن حاصل درک مناسب نویسنده است. نتیجه گیری از متن حاصل درک مناسب نویسنده است. درک نویسنده در اثر کوشش ذهنی و تجزیه و تحلیل خواننده‌ها به دست می‌آید. مطالعه هدفمند و بهره‌گیری به جا و مناسب از خواننده‌ها، هنگام نوشتن، در گسترش دامنه نوشته و عمق بخشیدن به آن مؤثر است. **ویژگی‌های نویسنده اهل مطالعه و خوش فکر:**

- ۱) موضوع‌های خوبی برای نوشتن انتخاب می‌کند.

راه‌ها و روش‌های پرورش و پویا کردن ذهن: نگاه کنیم و بنویسیم، گوش بدهیم و بنویسیم، ببینیم، بچشمیم و لمس کنیم و بنویسیم، با سنجش و مقایسه آسان‌تر بنویسیم، با جانشین سازی راحت‌تر بنویسیم، دگر گونه ببینیم و گونه گون بنویسیم، افکار و گفتارمان را بنویسیم.

فعل جمله‌هایی را که نهاد آن‌ها مشخص است نباید به صورت مجهول نوشت از اینرو کاربرد «توسط» و «به وسیله» که از راه «ترجمه» وارد زبان فارسی شده‌اند، در نوشتار معیار درست نیست و باید از آن پرهیز کرد. نقاشی‌های کم نظیری توسط استاد فرشچیان آفریده شده است ← استاد فرشچیان نقاشی‌های کم نظیری آفریده است.

### درس دوم

بعد از طراحی نقشه نوشتن به «کلمات» نیاز داریم تا با کنار هم چیدن آن‌ها، نوشته‌ای تولید کنیم. ترتیب قرار گرفتن اجزای نوشته به این قرار است:

۲

با آوردن کلمه‌های متضاد معنای جمله‌ها دقیق‌تر و روشن‌تر می‌شود.

با ایجاد شبکه معنایی، بر پیوستگی و انسجام نوشته افزوده می‌شود.

با گسترش واژه‌های رایج، ترکیب‌های تازه ساخته می‌شود.

تنوع فعل‌ها و کوتاهی جمله‌ها باعث جذابیت جمله‌ها و متن می‌گردد.

حذف فعل و یا بخشی از آن (مثل شناسه و فعل معین) زمانی صحیح است که عیناً در جمله بعدی تکرار شده باشد و برای پرهیز از تکرار فعل اولی یکسان را حذف می‌کنیم در غیر این صورت نادرست است.

نیروی انتظامی سارقان را دستگیر و به کلانتری می‌برد. ← نیروی انتظامی سارقان را دستگیر کرد و به کلانتری برد.

۴

به کار بردن نشانه مصدر جعلی عربی (یت) برای واژه‌های فارسی نادرست است و به جای آن از نشانه‌های فارسی مانند «ی» و «بودن» و یا معادل معنایی استفاده می‌کنیم. رهبریت ← رهبری، خوبیت ← خوب بودن، مثبت = خود پسندی.

استفاده از نشانه «یت» برای واژه‌های عربی درست است مانند جنسیت، محبوبیت و.....

### درس چهارم

دو گونه فضای اصلی و رایج نوشتن عبارتند از: طنز و غیر طنز (جد)

شبهه‌های طنز آمیز کردن فضای نوشته:

۱- توصیف اغراق آمیز چهره‌ها، حالات و رفتارهای اشخاص.

۲- بر جسته کردن مسائل بی‌اهمیت و گسترش و کش دادن آن.

۳- تقلید از آثار ادبی کهن و مسائل امروزی را با همان زبان و سبک قدیمی بیان کردن (تقیضه‌پردازی).

۶

در نوشتن، چگونه آغاز کردن نوشته، اهمیت زیادی دارد.

اگر آغاز نوشته با موارد زیر همراه باشد، بهتر می‌توان خواننده را جذب کرد:

۱- پرسش ( بهره‌گیری از پرسش و ایجاد کنجکاوی در خواننده)

۲- خیر ( بیان خبری داغ، متفاوت و غافل‌گیر کننده)

۳- داستان ( نقل داستان، حکایت و یا خاطره‌ای خوب).

آغاز خوب نوشته علاوه بر جذب خواننده، او را از جهت روانی آماده دریافت محتوای نوشته می‌کند. در اصطلاح ادبی، به آغاز خوب نوشته فضا سازی گفته می‌شود.

براعت استهلال و حسن مطلع، از نمونه‌های ادبی آغاز خوب در ادبیات فارسی هستند.

نویسندگان خوب سعی می‌کنند، نوشته شان علاوه

۸

اولین وظیفه نویسنده نوشته آن است که بر نوشته نام نیکو و مناسبی بگذارد.

نام نوشته بعد از تولد و پایان یافتن کار نوشتن انتخاب می‌شود.

نام خوب و مناسب نیز در جذب خواننده مؤثر است.

برای انتخاب نام خوب می‌توان از شبهه‌های زیر استفاده کرد:

۱) استفاده از آیه قرآن (ن و قلم، تنفس صبح)

۲) استفاده از سؤال (چه باید کرد؟)

۳) استفاده از قلب و عکس (آزادی مجسمه)

۴) استفاده از تناقض (روشن‌تر از خاموشی)

۵) استفاده از بخشی از شعر (به کجا چنین شتابان)

هر گاه بتوانیم جمله‌ها را با فعل‌های کوتاه‌تر و ساده‌تر (و نیز حرف‌ها و صفت‌ها و...) بنویسیم، بهتر است از شکل‌های ترکیبی و دشوارتر آن‌ها استفاده نکنیم:

۱۵

باید از آن پرهیز کرد مانند: سؤال پرسیدن، سنگ حجرا لاسود، پس بنابراین و ...

در مواردی که یکی از دو واژه هم معنی غیر فارسی است، واژه فارسی را نگه می‌داریم و واژه غیر فارسی را حذف می‌کنیم: ناهار ظهر ← ناهار، تخته وایت برد ← تخته

### درس هفتم

یکی از مناسب‌ترین راه‌ها برای رشد و تقویت تفکر و افزودن بر توانایی‌های ذهن و زبان در نوشتن، خواندن کتاب است.

نویسنده با خواندن، به خاطر سپردن و اندیشیدن کشتزار ذهن خود را پرورش می‌دهد و به نوشته که محصول فکری اوست، دست می‌یابد.

نوشتن فرزند خواندن است.

هر چه بیشتر کتاب بخوانیم، توانایی‌های ذهن ما بیشتر می‌شود و کار نوشتن برای ما آسان‌تر می‌شود.

مطالعه فقط خواندن نیست بلکه نگاه کردن به تصویر، تماشای فیلم، شنیدن حکایات و

۱۲

۲) به موضوع متفاوت می‌نگرد.

۳) برای شرح، بسط و تحلیل موضوع از آیه، حدیث، سخنان حکیمانه، ضرب‌المثل و داستان‌های مناسب بهره می‌گیرد.

۴) برای بیان مطلب از شبهه‌های مختلفی مثل مقایسه، تمثیل، مناظره و..... استفاده می‌کند.

۵) نوشته را به نتایج ارزشمندی ختم می‌کند.

هر فعل یا اسم نیازمند به متمم، حرف اضافه مناسب به خود را می‌طلبد.

نیاز ← به جنگیدن ← با رسیدن ← از به کارگیری نامناسب حروف به نوشته آسیب می‌رساند و درک و دریافت را دشوار می‌سازد.

تیم ما گاهی از تیم مقابل می‌بازد ← به تیم مقابل استفاده نایبجا و اضافی حروف نیز «حشو» است و باید حذف شود.

من مدیون به تو هستم ← من مدیون تو هستم.

۱۴

گام اول: انتخاب موضوع

گام دوم: تفکر و اندیشیدن (نقشه ذهنی نوشتن، یعنی مقدمه، تنه و نتیجه)،

گام سوم: خوشه سازی و طبقه بندی موضوع

گام چهارم: نوشتن بدون توجه به مسائل ویرایشی و آزاد نویسی (پیش نویس)

گام پنجم: خواندن متن با صدای بلند، فرصتی برای گوش دادن و تأمل در نوشته

گام ششم: ویرایش و پالایش نوشته (اصلاح غلط‌های املائی، اشتباهات دستوری، نشانه گذاری، کاهش یا افزایش متن)

گام هفتم (پاک نویس، حاشیه گذاری و تمیز نویسی)

توصیه همه نویسندگان این است که بعد از تمام شدن نگاشت اول، بهتر است مدتی سبزی شود تا نویسنده از حس و حال نوشته بیرون بیاید سپس نوشته خود را ویرایش کند.

مراحل ویرایش و پالایش نوشته:

۱۶

رازهای نوشتن در چهار واژه خلاصه می‌شود: خواندن، نوشتن، نوشتن، نوشتن.

استفاده فراوان از نقش نمای اضافه باعث طولانی و دشوار شدن نوشته می‌شود و باید از آن پرهیز کرد. (این شبهه در شعر و متون ادبی، با عنوان تابع اضافات و تنسيق الصفات و واج آرایبی در مصوت ذکر می‌شود و از آرایه‌های ادبی شمرده می‌شود اما در زبان عادی توصیه به پرهیز از آن می‌شود) جمله‌های کوتاه و ساده و ارتباط و درک را آسان می‌کنند اما جمله‌ها و عبارات‌های بلند نفس گیر هستند و خواندن و دریافت مفهوم را دشوار می‌کنند.

بهرتر است به جای یک جمله مستقل طولانی (با یک فعل) از چند جمله کوتاه (با چند فعل) استفاده کرد.

پس از نوشتن تکالیف فراوان درس ریاضی، سراغ خواندن شعر رفتیم (یک جمله طولانی با یک فعل ← تکالیف درس ریاضی فراوان بود، آن‌ها را که نوشتیم به سراغ خواندن شعر رفتیم. (سه جمله کوتاه با سه فعل).

۱۸